

CONSIDERATIONS ON IDENTITY

KİMLİK ÜZERİNE MÜLAHAZALAR

İbrahim AKKAŞ¹

Abstract

The self-development of the process of social life, in parallel, of individuals in the whole of their life continues. In this respect, already creeping within, the self is the basis of social factors are constantly processed, and eventually forms of behavior created a field that can be said. The self-perception of observation and reflection through. The person himself in other people's eyes to see and identity of their reaction, attitudes, and behaviors of the issued result, detects them, and the self - perception of the self - perception) through individual interpreted by a certain identity is created. Thus the role or identity of the person, "in a social situation or social role of the object as the flesh, imposes on the [youth] meanings as we can see".

Keywords: Identity, personality, social identity, identity formation, psychological identity.

Özet

Benliğin gelişmesi süreci, sosyal hayata paralel olarak, ferdin tüm hayatı boyunca devam etmektedir. Bu açıdan değerlendirince, benliğin esasında, sosyal faktörlerin sürekli işlendiği ve neticede davranış biçimlerinin oluşturulduğu bir alan olduğu söylenebilir. Benliğin algılanması müşahede ve yansıma yoluyla olmaktadır. Kişi kendini diğer insanların gözleriyle görüp, benliğini onların kendisine olan tepki, tutum ve davranışlarından çıkardığı sonuçla algılar ve bunlar, kendini - algılama (self - perception) yoluyla fert tarafından yorumlanarak belli bir kimlik yaratılır. Böylece rol veya kimliği "kişinin bir sosyal durumda veya sosyal rolde obje olarak benliğe yüklediği [şuurlu] anlamlar olarak görebiliriz".

Anahtar Kelimeler: Kimlik, kişilik, sosyal kimlik, kimliğin oluşumu, psikolojik kimlik.

¹ Yrd. Doç. Dr., Erzincan Üniversitesi İ.İ.B.F Sosyal Hizmet Bölümü. ibrahima363@gmail.com

Giriş

Kimlik Nedir?

Kimlik üzerine bir şeyler yazmak ve bir sorun olarak gördüğümüz kimliği açıklayabilmek için her şeyden önce kavramı tanımlamak gerekmektedir. Tanımlanmasına ilişkin zorlukları akılda tutarak başlamak gerekirse kimlik, çok genel olarak kendimizi tasavvur etme, yaşama, ilişki kurma, tanınma biçimimiz² ya da kişiler arası ilişki içinde oluşan ve gelişen bir öz imaj/ öz bilinç³ olarak tanımlanabilir. Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre ise “toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü” veya “herhangi bir nesneyi belirlemeye yarayan özelliklerin bütünü⁴” diye de tanımlanan “kimlik”, eski Türkçe kelimelere yeni karşılıklar bulma çabasının bir ürünü olarak genelde bireyin kurumsal ilişkilerini tanımlayan belgeleri tanımlayan “hüviyet” sözcüğünün kapsamı genişletilmiş halidir.

Başka bir tanımla; “Kimlik, bireyin kendi kendisini, davranışları, ihtiyaçları, motivasyonları ve ilgileri belirli bir ölçüde tutarlılık gösteren kendi kendine sadık, diğerlerinden ayrı ve farklı bir varlık gibi algılamasını içeren, bilişsel ve duygusal nitelikte bileşik ve zihinsel bir yapıdır.”⁵

Sosyal Kimlik Kuramı;“ bireyin üyesi olduğu sosyal grupların, bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını belirlemede önemli bir etkisi olduğunu öne sürer, kısacası bu kuram, sosyal kimliğin bireyin ait olduğu gruplara bağlı olarak geliştiğini öngörmektedir.”⁶

Erikson ise, toplum ile birey arasında bir ilişki kurarak, kimliğin bireyin çekirdeğinde, aynı zamanda kendi komünal kültürünün çekirdeğinde yerleşmiş bir süreç olarak görmüştür.⁷

Kimlik kavramının insanlık tarihi kadar eskiye uzanan bir geçmişi olduğunu iddia etmek yanlış olmasa gerekir. Çünkü kimlik ancak ve ancak birey ve bireylerden oluşan gruplar söz konusu olduğunda bir anlam kazanır. Bu nedenle, ilk insandan başlayarak kimlik, her birey ya da bireylerden oluşan her toplumsal grup için varlığı tartışılmaz bir olgu olarak kabul edilmektedir. Kimlik kavramının olgusal bir gerçeklik olarak farkına varılması, sosyal bilimler alanının nesnesi haline gelmesi ise, coğrafi keşifler döneminde farklı kültürlerin/kimliklerin farkına varılması ve buna bağlı olarak farklılıkları açıklama gayretlerinin sistematik hale getirilmesi ile mümkün olmuştur. Önceleri farklılığın tanımlanması üzerine yoğunlaşan bu çalışmalar, evrenselci düşüncenin insanlık tarihinde baskın hale gelişi ile birlikte farklılıkların azaltılması üzerinde yoğunlaşmaya başlamıştır.⁸ Farklılık her birimizi ayırt eden şeyin ta kendisidir.

Gerçek bir kimlik süreklilik arz eder. Atalar ve benzer şeyleri, ölümü ve henüz doğmamış olanı çağrıştırır. Ve aynı zamanda, her geçici anda ‘ben’ anlamına gelen bir ‘burası’ ve ‘şimdi’nin çerçevesini çizer⁹. Aslında günümüz şartlarında ve bu kadar sorunun arasında tartışmasız en önemlisi olan kimlik tam anlamıyla anlaşılammakta ve anlatılamamaktadır. Buda şunu gerektirir:

² M. Naci Bostancı; “Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik”, Türkiye Günlüğü, (Mart-Nisan 1998), Sayı: 50, s.39.

³ Nuri Bilgin; *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2001, s.162.

⁴ Bu tanım *American Heritage Dictionary* tarafından da kimliğin dört anlamından biri olarak aynen kullanılmakta.

⁵ Nuri Bilgin; *İnsan İlişkileri ve Kimlik*, Sistem yayıncılık, İstanbul, 1996, s.182-3.

⁶ Muhittin Aşkın; *Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler* Makalesi ,Haliç Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji ABD, s.214.

⁷ E.Göka; *İnsan Kısım Kısım (Topluluklar, Zihniyetler, Kimlikler)*. 2. baskı. Ankara: Aşına Kitaplar. 2006. s.68

⁸ Hakan Bayri; “*Türkiye’de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik*”, (Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), s.48-51

⁹ John Berger, “*Kimlik Üzerine*” denemesi”. (Çeviren: Mehmet Ali Umar Doğu Batı Dergisi 2005) s.48

Sorun kimlik sorunudur ve ben idrakıdır! Kimiz biz? Türk milletiyiz, İslam evladınız, ortaya karışmış falanız filanız... Yok gerçek kimlik bu değildir. Gerçek kimlik ne talep edildiği an tevdi edilebilir, ne de sadece bir bilgi olarak saklanabilir. Gerçek kimlik, tek bir kalpte hissedilebilen ve bir diğeri tarafından tanınan bir şeydir. Herhangi bir sorgunun açığa çıkaramayacağı bir sırrı içinde barındırır her zaman. Onun sırrı insan olmasıdır. Hem kişisel hem de kolektif olanı içerir.¹⁰ Hem bir aidiyet, hem de bir farklılık hissi bahşeder. Gerçek kimlik bir binadır ve temelinde kültür vardır. İnsan ancak bir bütün olarak ele alınabilecek bir varlıktır. Onun herhangi bir özelliği, bütünü meydana getiren unsurlardan tecrit edildiği takdirde anlamını yitirmektedir. Bu bakımdan tüm açıklamaların bir anlam ifade edebilmesi için bütüne izafeten yapılması gerekmektedir. İşte kimlik, insanın potansiyeliyle birlikte zaman içinde değişen veya sabit kalan tüm vasıflarını ifade etmektedir.¹¹ Bununla birlikte onu çeşitli veçheleriyle inceleyebilmek için sunî bir takım ayırımlar yapmak da mümkündür. Meselâ, maddi ve manevi yönlerini analiz etmek gibi. Bu bölünme, ele alınan unsuru kısmen ortaya koymakla birlikte, diğer unsurların özelliklerini göz önüne alınmaması itibarıyla bir eksikliğe sebep olmakta; ne bir bütün olarak insanın ve ne de incelenen unsurun hakikatini ifade edememektedir. Bu bakımdan insan kimliğini değerlendirirken mümkün olduğu kadar bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Bir unsuru incelerken diğer bir unsuru yok farz etmek, etkileşimi ve birlikte var oluşu görmemizi engeller. Bu bakımdan kimlik konusu incelenirken insanın biyolojik potansiyelinden seçiciliğine kadar müşahede edebildiğimiz tüm unsurlar göz önüne alınmıştır.

Tıpkı bir çekirdeğin belli bir coğrafi yapıda meyve ağacı olarak şekillenmesi gibi, insanın da ürettiği bilgi, sosyal yapıda şekillenmektedir. Böylece kimlik, insanın tüm unsurlarıyla birlikte sosyal yapının meydana getirdiği bir ürün olarak ele alınmaktadır.¹²

Kimlik hem içe dönük hem de dışa dönük bir kavrayışın ürünüdür ve tanımlanmasında hem kişinin kendisini nasıl gördüğü/tanımladığı hem de başkaları tarafından nasıl algılandığı/tanımlandığı önemlidir. Başkaları ile girdiğimiz diyalogik ilişkilere kurulan kimlik, doğası gereği toplumdan yalıtılmışlık içinde bireyin tek başına oluşturduğu bir şey değil, tersine diyalog yoluyla başkaları ile kısmen açık, kısmen de kendi içinden yaptığı konuşmalarla oluşan bir olgudur. Kimlik, bir yandan ötekine göre kendini tanımlama, öte yandan öteki tarafından nasıl algılanıyorsa kendinin 'o kişi/grup' olduğuna inanma, algılandığı parametrelerle kendini özdeşleştirmedir. Kimliği tanımlama aşamasında zorunlu olarak farklılık stratejisi üzerinden hareket etmek gerekmekte ve bu şekilde kurulan her kimlik öteki karşısında sınırlar çizmeye zorlanmaktadır. Kendini tanımlamak için farklılığa vurgu yapan kimlik, bir yandan farklılığı ötekileştirirken, öte yandan temelde bir benzerlik havuzunu, bir aidiyeti ve mensubiyeti ifade ederek, bu benzerlik üzerinden homojen bir bütünselliği olan 'biz'lik kategorisini oluşturmaktadır.¹³ Bireyin içinde bulunduğu/yasadığı sosyal çevre onun kimliğini belirlemede önemli rol oynar.¹⁴

Kimlik duygusu bedensel yapımızla ilgili olduğu gibi imajlarımız, anlamlarımız, değer yargılarımız, inançlarımız, yaşadıklarımız ve cinsiyet, etnik, yaş, statü vb. toplumsal konumumuzla ve başkalarının bizi nasıl algıladığına, nasıl tanımladığına ilişkin

¹⁰ John Berger, "Kimlik üzerine denemesi".(Çeviren: Mehmet Ali Umar Doğu Batı Dergisi 2005) s.65

¹¹ Mehmet Cüneyt Birkök; *Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu*, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1994) S.48

¹² Mehmet Cüneyt Birkök; *Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu*, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 1994) s.84

¹³ Hakan Bayri; *Türkiye'de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik*, Doktora Tezi, Erzurum Üniversitesi(2008), s.23.

¹⁴ Mehmet Hakan; *Ağm.*, s.147.

inançlarımızla şekillenen bir olgudur.¹⁵ Kimlik, üyelerine amaçlar, sınırlar, kurallar ve sosyal konteks vermek suretiyle somutluk ve görünürlük kazandırır. Bu yolla insanlara, birbirlerini anlamayı sağlayan kodları sunar.¹⁶ Kimliklenme süreci asosyal ortamda bireyin kendi kendine gerçekleştirdiği bir süreç değildir. Birey kendi başına ya da kendiliğinden değil, başkaları ile beraber, başkalarına karşı oluşturur kimliğini. Kimliklenme sürecinde semboller, mitler, dil, din, etnisite, ortak tarih, gelenekler, görenekler, ortak değerler birey tarafından içselleştirir.¹⁷

Kimliğin Oluşumu

İnsan ilişkilerinin bir fonksiyonu olarak da ifade edebileceğimiz kimlikler başlangıçta duruma özeldir. Zamanla hiyerarşik olarak organize olurlar. En merkezdeki kimlikler kapsamlı, yaygın, tesirli ve baskındırlar. Cinsiyet, ırk, yaş, renk, milliyet gibi genel unsurlarla ifade edilirler ve hiyerarşik olarak alttaki diğer kimlikleri organize ederler. Ferdin taşıdığı tüm kimlikler müştereken onun benliğini oluşturan bir faktördür. Başka bir deyişle kimlik, bir bütün ve benliğin ana unsuru olarak, pek çok alt kimlikler toplamıdır. Bunlar birbirlerini etkilerler ve dolaylı veya doğrudan tecrübe edilirler.¹⁸

Kimliğin oluşum sürecinde kurucu unsurlardan, temelde benzerlikleri belirleme ve farklılıkları oluşturmanın, kimlik sorunu olarak gündeme gelmesinde biz ve öteki ayrımı bulunmaktadır. Bu bağlamda ana toplum ulusal kimliği, kendinden olmayanları veya kendileriyle aynı kültürü paylaşmayanları öteki olarak görmeye başladıkça kimlik veya kendini ifade etme sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sebeplerden dolayı, kimliğin bir aidiyet sorunu olarak görüldüğü ve karşımıza çıkmasında etkili olduğu değerlendirilmektedir.¹⁹

Kimliğimizin oluşması ve sonraki süreçte geliştirilmesi noktasında esas etkenin bireyin kendisi olduğu unutulmamalıdır. Ancak bireyin bunu yapabilmesi için onun seçimini belirleyen ortak kimlik bağlamı ve aynı kimliği paylaşan insanlarla etkileşim içerisinde bulunması önemlidir. Kısacası, kişinin kimliğini oluşturan karakteristik unsurlar ve bunların davranışlara yansımalarının kimlik bağları ile kazanılmakta olduğu düşünülmektedir.²⁰

Kimliğin oluşmasına etki eden birçok temel vardır. Ancak tamda bu noktada kimliği oluşturan temeller mi yoksa kimlik mi temelleri şekillendirir? Sorusu aklımıza gelmektedir. İlk bakışta kimliğin temeller üzerine kurulduğunu söylememiz belki doğru olabilir ama ilk insanla birlikte bir kimliğin var olduğunu düşünenecek olursak insan; toplumu, kültürü ve tarihi oluşturmaktadır. Oysaki konunun uzmanları, söylediğimiz toplum, kültür ve tarihi kimliğin temelleri olarak ele almaktadır. Başta söylediğimiz gibi aslında ilk göze çarpan tabi ki kimliğin bu temellere dayandığıdır.

Kimlik aslında temellere dayanan ve aynı zamanda bu temelleri etkileyen bir olgudur. Şöyle ki ilk insan kimliksiz olmayacağına göre, bir kimliğe sahip olduğuna, kendisinden sonra ki insanları, toplumu, kültürü ve tarihi etkilemiştir. Aynı zamanda kendisi de toplumun diğer fertlerinden etkilenmiştir. Bunu kimliği oluşturan ve kimlikten etkilenen temelleri incelerken daha iyi anlayacağız.

¹⁵ Selcuk Budak; Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2000, s. 451.

¹⁶ Nezahat Altuntaş; "Kısmi Kimliklerin Evrensel Konumlanması", Türkiye Günlüğü, (2004), Sayı 79, s.68.

¹⁷ A. Nuri Yurdusev; "18. ve 19. Yüzyıllarda Avrupa'da Türk Kimliği", Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik içinde, Haz: Nuri Bilgin, Bağlam Yayınları, İstanbul, 1997, s.102-103.

¹⁸ S. Stryker, "Identity Salience and Role Performance", Journal of Marriage and the Family, 4 Nov. 1968, s.558.

¹⁹Ahmet Ulvi Türkbağ; "Kimlik, Hukuku Ve Adalet Sorunu", Doğu-Batı Dergisi, Sayı:23, 2003, s.65.

²⁰ İsmail Fırat; Anayasal Vatandaşlık;1982 Anayasası Üzerine Bir İnceleme, , Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Ocak,2010, s.53.

Kimliği oluşturan temelleri kısaca beş grupta inceleyebiliriz:

1- Sosyolojik Temelleri

Bilgi sosyolojisinin genel teorisi, düşüncenin veya fikrin sosyal olarak üretildiği şeklindedir. Daha açık bir ifadeyle “bilgi” ve “toplum” arasındaki ilişki incelenmektedir. Buna binaen “kimlik” kavramı da sosyal olarak üretilmiş ve sosyalleştirme yoluyla ferde aktarılmış olan bir tür “bilgi” dir.²¹

Sosyolojik kuramlara göre, insan her şeyden önce sosyal bir varlık olduğu için kimliğin ortaya çıkmasında ve şekillenmesinde organizmanın iç dinamiklerinin yanında, sosyal yaşamın da belirleyici fonksiyonları vardır.²²

Newcomb’a göre sosyalleşme, ferdin çocukluğundan itibaren kapasitesi ölçüsünde toplumdaki sosyal ilişkilere girerek elde ettiği tutum ve davranışlardır.²³

Psikodinamik açıdan Freud’a göre, kimlik bireyin yabancı kişileri ya da nesnelere özümsemesiyle ya da içine atmasıyla başlayan bir özdeşleşme süreci sonucu oluşur.²⁴

Erikson ise, toplum ile birey arasında bir ilişki kurarak, kimliğin bireyin çekirdeğinde, aynı zamanda kendi komünal kültürünün çekirdeğinde yerleşmiş bir süreç olarak görmüştür.²⁵

Sosyal realite” başlangıç noktası olarak ele alınmakta ve bir kere belli bir formda şekillendikten sonra artık şahsi düşüncelerden müteşekkil olan ferdi realiteyi üretmektedir.²⁶ Bu ilişkinin niteliği hem izâfi hem de diyalektiktir. Yani “ferdi realite” ile “sosyal realite” arasında karşılıklı bir etkileşim mevcuttur. Bilahare ferdi realite kendini şekillendirmiş olan sosyal realiteyi geriye dönerek etkileyebilmektedir. Elbette ki ferdi realitenin meydana gelmesinde tek faktör sosyal realite değildir. Hem bundan dolayı (ferdi realiteyi belirleyen başka sebepler), hem de her iki realite arasındaki karşılıklı etkileşimden dolayı, bilgi sosyolojisi teorisinin katı bir determinizm içinde olmadığını söyleyebiliriz.²⁷

Sosyoloji, sosyal psikoloji ve antropoloji çerçevesindeki değerlendirmeleri, bilgi sosyolojisi açısından ele almak, bu sahanın yaklaşımını ortaya koyacaktır. Genel olarak, insanların sosyal dünyalarının davranışlar, normlar, kurallar ve değerler standartlarıyla şekillenmesi prosesleri, sosyalleşme olarak terimlendirilir.

Sosyolojik gelenekteki kuram Sembolik Etkileşimcilikle bağıntılı olarak pragmatik benlik üzerinde geliştirilmiştir. William James, G. Herbert Mead’e göre kimliğin belirleyicisi olan benlik iki aşamalı bir süreçtir. Mead’e göre “ben” olarak kişi kendisinden haberdardır (kendisinin farkındadır) ve kendisini öteki kimselerin tutumlarına göre etkiler. Böylece öznenin kendisini tanıması, sonra kendisinin öteki kişilerin tutumlarını öğrenmesi sonucu geliştirilmiş olan süreçler ağıdır.²⁸

Sosyolojik kuramda sembolik etkileşimci kimlik yaklaşımının ayrılmaz parçaları dil ve temsildir. Onlara göre kimlik, hem “ben” hem de “öteki – benlerle” olan durumları, etkileşimleri, ilişkileri ve iletişimleri dil ve temsille anlam kazanır.

Sosyalleşme, ferdi tutum ve davranışların, bir veya daha fazla sayıda fertlerle bir sosyal çevrede etkileşimi sonucu meydana gelmektedir. Literatürde çoğu kere, sosyal

²¹ Mehmet Cüneyt Birkök; Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul, 1994, s.41-131

²² Muhittin Aşkın; Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler makalesinden alınmıştır. s.214.

²³ T. M. Newcomb, Social Psychology, Dryden Press, N.Y. 1950, s. 51.

²⁴ Muhittin Aşkın; A.g.e. s.214.

²⁵ Muhittin Aşkın; A.g.e. s.215.

²⁶ P. Berger, "Identity as a Problem in the Sociology of Knowledge", in Towards the Sociology of Knowledge: Origin and Development of a Sociological Thought Style, Gunter W. Remmling (ed.), London, 1973, s. 274-81.

²⁷ Mehmet Cüneyt Birkök; A.g.e. s.7.

²⁸ Muhittin Aşkın; A.g.e. s.216

gelişme kavramı ile aynı anlamda da kullanılmaktadır. Sosyalleşme veya toplumsal değerlerin aktarımı ve yaygınlaştırılmasıyla, sosyal hayatın yaşanması ve geleceğe doğru bir devamlılığı sağlanmaktadır. Bu süreçler, ferdin bebeklik çağlarından başlayarak hayatı boyunca devam eder ve çocuğun yetiştirilmesi, eğitim, meslek edinilmesi, propaganda ve beyin yıkama gibi birbirinden çok farklı alanları kapsar. Sosyalleşme ile ilgili değişkenlerden bazıları eğitim, doğum yeri, ve iş tecrübesidir.

2- Kültürel (Toplumsal) Temelleri

“Öncelikle belirtmelidir ki, kimlik insana özgü” bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır.²⁹ Çünkü insanın kendini tanımlaması ve toplumsal olarak tanınmak istemesi insani bir ihtiyaç olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Bu bağlamda da “kimliğin toplumsal yönü, onun olmazsa olmaz boyutu” olarak kabul edilebilmektedir.³⁰ Buna göre kimlik ister küçük isterse büyük olsun muhakkak bir toplum içerisinde bulunmak zorundadır. Tersine durumda kimlikten bahsetmenin bir anlamı olmayacaktır.

Kimlik muhakkak toplum içerisinde inşa edilen bir yapı olarak oluşmaktadır; “Kültür de bu toplumsal varoluş şartının dayattığı” bir sonuç olarak kabul edilmektedir.³¹ Birey toplumsal bir çevrede kimliğini inşa ederken aynı zamanda topluma intibak sağlamakta ve toplumun bir üyesi olarak toplumun kültürel gelişim ve değişimine de kendi potansiyeli nispetinde katkıda bulunmaktadır. Aydın da kimliğin bu bakımdan, kültüre bitişik olduğunu ondan ayrı olmadığını belirtmektedir.³² Erdenir ise kültürün sahip olduğu unsurlarla kimlik arasındaki ilişkiyi açıklarken; “belirli bir zamanda, belirli bir mekânda ortaya çıkarak topluluklara aidiyet hissi veren bu unsurlar, topluluğun diğer topluluklardan farklılaşmasını ve dolayısıyla özgün bir kimliğe kavuşmasını sağlamaktadırlar” demektedir.³³ Bu nedenle de araştırmada önemli bir yeri olan ‘kimlik’ kavramını araştırırken, temel bir kavram olan ‘kültür’ kavramını biraz olsun belirginleştirip, ondan sonra adım adım araştırmaya devam etmenin sağlıklı bir yöntem olduğu düşünülmektedir.

Kültür kelimesinin toplum bilimindeki teknik kullanımı ile gündelik dildeki kullanımı aynı anlamı taşımamaktadır. Örneğin; gündelik dilde, kültürlü olmak sadece bazı aydın kişilerin ayrıcalığı ve niteliği olarak kullanılmaktayken, toplum bilminde, toplumun her bireyi, toplum kültürünün bir iştirakçisi olarak tanımlanmaktadır. Kullanım açısından bu tip farklılıklar gösteren “kültür” kelimesinin oluşumuna bakıldığında ise, geçmişte farklı şekillerde ifade edilmek istendiği de görülmektedir. Örneğin; Türkiye’de kültür kavramını sosyolojik olarak ele alan ilk araştırmacı olan Gökalp, kültürle medeniyetin farklı kavramlar olduğunu söyleyerek kültüre “hars” demektedir. ³⁴ Ayrıca Türkçe’de ‘hars’ kelimesinin dışında, ‘ekin’ ve ‘keltürmek’ (tarladan ürün kaldırmak) kelimelerinin de kültür kelimesinin karşılığı olarak kullanılmak istendiği bilinmektedir.

Antropologlar kültürü; “üyelerinin uygun ve kabul edilebilir gördüğü değişim yelpazesi çerçevesinde, toplum üyeleri tarafından yerine getirilecek davranışlar üreten standartlar ve kurallar” kümesi olarak tanımlanmaktadır.³⁵ İnsan eğer bu kurallar çerçevesinde “belirli tarzda hareket ediyorsa bunun nedeni, belirli bir kültür geleneği içerisinde doğmuş ve yetiştirilmiş” olması olarak görülmektedir.³⁶ Bu bağlamda

²⁹ Suavi Aydın, Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği, Ankara, Öteki Yayınevi, 1998, s. 12.

³⁰ Suavi Aydın; A.g.e. s. 14.

³¹ Suavi Aydın; A.g.e. s.15.

³² Suavi Aydın; A.g.e. s.14.

³³ F. H. Burak Erdenir; Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post-Milliyetçiliğe, Ankara, Ümit Yayıncılık, 2005, s. 27.

³⁴ Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esasları, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1976, s. 25.

³⁵ Kaan Belek; Modernleşme Sürecinde Türkiye’nin Kimlik Problemleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.s.10

³⁶ Sulhi Dönmezer; Toplum Bilim, İstanbul, Beta Yayınları, 1994, s. 100.

kültür, medeniyet koşullarına göre öğrenilmiş toplumsal yaşayış tarzı olarak kabul edilmektedir.³⁷ Bir antropolog olan Haviland ise; kültürün kabul edilebilir en modern tanımlamasını: “Toplumun üyeleri tarafından hayata geçirildiğinde toplum üyelerinin uygun ve kabul edilebilir gördüğü aralığa uygun düşen davranışlar üreten kurallar ve standartlar kümesidir” şeklinde yapmaktadır. Yukarıdaki tanımlardan da anlaşılacağı gibi toplum ve kültür kavramları çoğunlukla birlikte kullanılmaktadır. Bu yakın ilişki nedeniyle de neredeyse özdeşleşen kültür ve toplum karşılıklı ilişkiler sistemi içerisine girmekte ve karşılıklı bağımlılıklar oluşmasına yol açmaktadır. Oluşan bu karşılıklı bağımlılık sonucu da kültür, yaşamın her noktasına nüfus ederek sosyal, politik ve ekonomik alanları şekillendirmektedir.³⁸

Kültürün, kimliklerin temel belirleyicisi olduğu düşünüldüğünde kültürün katılığı ve esnekliği, kimliğin katılığı ve esnekliğini doğurmaktadır. Kültürün tanımına bağlı olarak farklı aidiyetler ön plana çıkmakta, kimlik de bu unsurlara göre şekillenmektedir.³⁹ Burada önemli olan kültürün katılık ve esnekliğinden ne anlatılmak istendiğidir. Eğer bunu tam manasıyla anlarsak katı ve esnek kimliği de anlamış olacağız.

Katı kültürel unsurlar, toplumsal kalıtım yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Katı kültürel unsurlar, homojen bir topluluk öngördüklerinden, topluluklara da kimliklerini bu yolla kazandırmaktadır. Katı kültürel unsurların, muhafazakârlığın ve dışlamanın tetikçisi olmaları itibarıyla daha çok olumsuz bir nitelemeyle anıldıkları söylenebilir.⁴⁰

Oysa katı kültürel unsurların sorgulanmadan benimsenmesinin aksine esnek unsurlar yaşam boyu devam eden rasyonel bir öğrenme sürecinde yaşanan bireysel deneyimler sonucunda benimsenmektedir. Esnek kültürün özelliği dinamik ve değişime açık olmasıdır.

Katı kimlik, topluluk mensuplarına fazla bir söz hakkı vermemektedir. Hâlbuki kolektif kimlikler çok yönlü süreçlerden meydana gelmektedir. Kimliği sadece ötekileştirmeye indirmek ise düşmanlığa dayanan patolojik bir kimlik türü ortaya çıkarmaktadır. Patolojik kimlik topluluklar arası alışverişe karşı çıkararak, ötekini sürekli vurgulayarak kendisine yabancılaşmaktadır.⁴¹

Buna karşılık, esnek kimlik, topluluğu kesin ve katı kriterlere boğmayarak, müzakere edilebilir alanlar bırakmaktadır. Böylece, ortaya hoşgörülü bir kimlik tanımı çıkmakla beraber, esnek kimliğin de belirli ilerleme ve değerlere dayandığını ve dolayısıyla da öteki kimliklere bir sınır koyduğunu belirtmemiz gerekir.⁴²

Demek ki katı kültürel unsurlar sorgulamadan alınırken veya aldırılmak zorunda bırakılırken esnek unsurlar yaşam boyu devam eden ve değişim içerisinde bireysel deneyimler sonucunda benimsenmektedirler. Zaten olması gerekende budur. Yani kimlik oluşumunda belli çerçeveler dâhilinde esnek ve değişim içerisinde olmalıdır.

Hayatı önceden kestirilebilir bir yola oturtan değer ve davranış modellerinin, birey tarafından toplumsal yaşam içerisinde dolaylı ya da dolaysız yollardan öğrenildiği bilinmektedir. Bu da, kültürün diğer kuşaklardan günümüze öğrenme yoluyla ulaşan toplumsal bir miras olduğunu göstermektedir. Bu miras, toplumun pratikleri ve kurumlarında tarihsel anlamda kök salmış olan kültürel unsurlar aile, akrabalık, okul gibi kurumların başlıca rol oynadığı toplumsallaştırma süreçleri aracılığı ile kuşaklardan kuşaklara aktarılmaktadır. Fakat bu değerler, bireysel seviyede yaşanan

³⁷ Ergun Dogan; Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik, Ankara, İmge Kitapevi, 2000, s. 19.

³⁸ Kaan Belek; A.g.e. s.11.

³⁹ Muhittin Aşkın; Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler Makalesinden alınmıştır. s.217.

⁴⁰ Muhittin Aşkın;A.g.e.s.218.

⁴¹ H. B.Erdenir; Avrupa Kimliği. Ankara: Ümit Yayıncılık.2005, s.21

⁴² H. B.Erdenir;A.g.e. s.22.

tecrübeler yerine söz konusu kurumlar tarafından aktararak, alt kuşaklarca sorgulanmadan kabul edildiğinden, kültürel unsurların rasyonel bir sürece bağlı olarak benimsendiğini söylemek pek doğru görünmemektedir. Zira bu süreç akıl yerine duyguların egemen olduğu bir süreç olarak tanımlanmaktadır.⁴³

3-Tarihsel Temelleri

İnsan tarih boyunca var olduğuna göre ve aynı zamanda sosyal bir varlık olduğuna göre insanı tarihten tarihi insandan soyutlamamız imkânsızdır. Evet, tarihi, insanlar etkilemiş ve tarihten yine kendileri etkilenmişlerdir. Tarihi Kaan Belek şöyle tanımlamaktadır. “Tarih, insanın doğaya bilinçli olarak müdahalesiyle gerçekleşen değişimlerle oluşmaktadır.”⁴⁴ Kimlikler de bu müdahalelere bağlı olarak, tarihsel bir süreç içerisinde, zamana ve mekâna bağlı olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Yani kimlikler doğuştan genetik olarak değil, tarihsel ve toplumsal bir çerçevede ve süreçte oluşmaktadır. Bu da kimliğin tarihsel bir olgu olduğu anlamına gelmektedir.⁴⁵

Kimlik ister bireysel, isterse toplumsal ya da kültürel bağlamda tanımlansın tarihsel bir olgudur ve tutarlı, bütünlüklü bir kimlik duygusu tarihsel süreç içinde gelişir.⁴⁶ İşte bizim kimliğimizde tarihsel koşulların ortaya çıkardığı toplumsal ilişkiler tarafından biçimlenmiştir/ biçimlendirilmiştir. Yaşanan tarihsel sürecin uzunluğu, kimlik macerasının evrelerinin net bir biçimde ortaya çıkarılmasını zorlaştırmakta ise de, bugün hem küresel hem de yerel ölçekte yaşadığımız kimlik sorununu açıklayabilmek için en azından bizden önceki yakın tarihimizi bilmemiz gerekir. Çünkü geçmiş olmadan bir sorunu, bir müesseseyi, devamlılık gösteren bir olayı anlamak/anlamlandırmak mümkün görünmemektedir.

Kimliğin birçok temelinden bahsettiğimiz halde bütün temellerin tarih içinde değişime uğradığını hesaba katarsak kimliğin en temel noktası tarihsel temelleridir dememiz en doğrusu olacaktır. Çünkü kimliği etkileyen cinsiyet, ırk, yaş, din, gelenek gibi yönlerinin tarih içinde hep rol itibarıyla değişime uğradığını görmekteyiz. Buda tarihsel temelin önemini açıkça ortaya koymaktadır.

Bir diğer önemli nokta ise kimliğin tarihselliğinin ve toplumsallığının aslında birbirine çok yakın iki unsur olarak kabul edilmesidir. Çünkü kimliğin tarihsel bir unsur olması onun değişkenliğine neden olurken, toplumsal bir unsur olması da sürekliliğine yol açmakta ve değişmesine rağmen hep var olmasını sağlamaktadır. Yani “bu kimlik konsepti bir taraftan süreklilik üzerine formüle edilirken, öte yandan sürekliliğe ters düşmeyecek şekilde” değişmeye devam etmektedir.⁴⁷ Ama toplumsal yaşamın her döneminde benzeşme ve farklılaşma referansı olan, bireye ve topluluğa kategorik çerçeveler sunan kimlik, bir tanımlama referansı olarak işlev görmektedir. Bu anlamda kimlik, psikolojik ve sosyolojik etkileşimlerde, hem bireyler hem de topluluklar için bir ihtiyacın ifadesidir.⁴⁸

Tarih boyunca olan olaylar ve olgular insan kimliklerini hat safhada etkilemiştir. Bahsettiğimiz olgular milliyetçilik, din, savaş, teknolojik gelişmeler, gelenek ve görenek vs. gibi olgulardır. Bu olgular tarih boyunca var olagelmiştir. Tabi ki bu olgular her dönemde aynı etkiye sahip olmamıştır. Mesela Fransız ihtilali döneminde milliyetçilik akımı kimlik üzerinde etkisini hat safhaya çıkarmıştır. Aynı şekilde İslam’dan önceki

⁴³ Kaan Belek;A.g.e.s.12.

⁴⁴Kaan Belek; *Modernleşme Sürecinde Türkiye’nin Kimlik Problemleri*. Yüksek Lisans Tezi,Ankara,2006.s.19

⁴⁵ Kaan Belek; A.g.e. s.20.

⁴⁶Hakan Bayrı; *Türkiye’de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik*, Doktora Tezi, Erzurum Üniversitesi(2008), s.32.

⁴⁷ Hüsamettin İnaç; *AB’ye Entegrasyon Sürecinde Türkiye’nin Kimlik Problemleri*, Ankara, Adres Yayınları, 2005, s. 19.

⁴⁸ Karakaş, Mehmet: *Küreselleşme ve Türk Kimliği*, Elips Kitap Yayınları, Ankara, 2006, s.79

ve İslam'a giriş dönemlerimize baktığımızda Türklerin İslam'a girdiği dönemde kimliklerinin bir anda farklılık gösterdiğini söylememiz doğru olacaktır.

Burada asıl değinmek istediğimiz tarihin, kimliği ne denli etkilediğidir yani kimliğin tarihsel temelleridir. Tabi ki tarih kimliği etkilediği gibi toplumun ve bireyin kimliğinden etkilenmiştir. Sonuç olarak tarihsiz kimlikten, kimliksiz tarihten bahsedilemez.

4-Ekonomik Temelleri

Kimliğin ekonomik temelleri deyince aklımıza ilk gelen toplumun ekonomik düzeyi, işsizlik ve para olayıdır. Toplum veya birey işsiz ve parasızsa tabi ki bu doğrudan kimliğini etkileyecektir. İş bireye özgüven sağlayan bir unsurdur. Tam dersi durumda birey özgüvenini kaybetmiş ve olumsuz kimlik özelliklerine bürünmüş olacaktır.

Bu konuyu Caydı şöyle açıklıyor: İnsanların sosyal yaşamlarındaki kimliğini belirleyen en önemli unsur temellerinden sarsılmıştır. Burada sözü edilen 'kimlik', elbette etno-kültürel kimlik değil, kamuoyu soruşturmalarında dünyanın her yerinde bir numaralı sorun olarak tespit edilen işsizlikle doğrudan ilgili olan ekonomik kimliktir.⁴⁹

Aşkın'a göre ise; bütün giydirilmiş kimliklerin üstünde hepsini kuşatan ve etkileyen bir diğer üst kimlik bulunmaktadır, ekonomik insan kimliği. Bu, o derece etkin ve güçlü bir kimliktir ki, zaman zaman diğer alt kimlikleri yönlendirir hatta ezip kendi içinde eritebilir. Çünkü bu ekonomik kimlik içinde insan, kendi çıkarlarını büyütmeyi, isteklerinin tatminini, ihtiyaçlarının karşılanmasını her şeyden önde tutmaya şartlandırılmıştır.⁵⁰

Kapitalist sistemin Osmanlı İmparatorluğu'nun metropollerinde de tutunmaya başladığı 20'nci yüzyıl başından itibaren bütün dünyada sosyal yaşamı ve insanların kimliklerini giderek daha çok belirleyen asıl şey, onların yaptıkları iş ve buna bağlı olarak edindikleri sosyal statü olmuştur.⁵¹ Yani kimliği asıl etkileyen ekonomi olmuştur.

Günümüzde iş ve çalışmanın insanın kimliğini belirleyen asıl sosyo-psikolojik faktör haline gelmiş olmasının nedeni, yüz yıl öncesinden farklı olarak, toplumsal ilişkilerin artık iş ve para ilişkileri üzerinden yürütülür hale gelmesi ve para bazlı bu sosyal sistemin içinde yer alabilmek için de mutlaka iş üzerinden para kazanılmasının şart olmasıdır. İyi bir işte para kazanıyor olmak, toplumda saygın biri olmak anlamına da geliyor ve insanlar bu kriteri sanki 1000 yıldır sürüyormuş gibi benimsemiş bulunuyorlar. Eğer parasızsanız gereksizsiniz. Zaten bu düşünceye kapılıyorsak, ki kapılıyoruz, kimliğimizin alt-üst olmaması elde değil.

İş, yetişkin insanların özgüveninin temel direğini teşkil ediyor. Geçen yüzyıla girerken, Ford fabrikalarında uygulanmaya başlanan seri üretim yöntemleri, tamamen iş ve tüketim etrafında dönen yeni bir yaşam tarzı yarattı. Asıl motoru kâr olan ve buna bağlı olarak sürekli büyüüp yayılmak zorunda olan bu yeni sistemin sürdürülebilmesi için, sürekli artan sayıda çalışana ihtiyaç vardı. Sistem, daha çok kazanabilmek için daha çok insanı çalıştırırken, çalışanlar da tüketip, sistemin daha çok kâr elde etmesini sağlıyorlardı. İnsanlık tarihinde tam bir istisna teşkil eden bu yoğun çalışma dönemi, 1980'lerden itibaren kendini hissettiren mikro elektronik endüstri devrimi ile sona erdi. Üretim teknolojilerinde yeni devrim oldu. Aynı iş, sekiz saat yerine birkaç saatlik çalışmayla yapılabilecekti. Fakat sistemin kâr güdüsü galebe

⁴⁹ Selçuk Salih Caydı; Radikal gazetesi,03.04.2006 tarihli yazısı.

⁵⁰ Muhittin Aşkın;Kimlik ve Giydirilmiş Kimlikler Makalesinden alınmıştır. s.217.

⁵¹ Selçuk Salih Caydı;A.g.e.

çaldı ve aynı işi yapmak üzere az sayıda işçi sekiz saat çalışmaya devam ederken kalanları işten çıkarıldı.⁵²

Günümüzde, tüm insanlığın en fazla benimseyip, birleştiği kimlik, ekonomik insan kimliğidir.

Küreselleşme süreci içinde, kabuğu en kalın sayılabilecek ulusal ve kültürel kimliklerin global ekonomik topluluklar içinde eritilmekte oluşu da, ekonomik kimliğin en egemen ve en baskın kimlik olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.⁵³

Bütün dünyada, 1990'lı yılların ortalarından itibaren bariz bir kalıcı işsizlik sorunu ortaya çıkmıştır. Gittikçe artan sayıda insan işini kaybediyor ve yeniden iş bulamadığı gibi, iş bulma umudunu da yitiriyor. Bu durum bir kısır döngüye neden oluyor: Firmalar daha ucuza daha çok mal ve hizmet üretebilmek için daha az insan çalıştırdıkları için, halkın eline gittikçe daha az para geçiyor, ya da daha az tüketiyor. Kendi kimliğini özellikle son elli yıldır önce işi ve uyguladığı mesleği üzerinden tanımlayan modern insanın, işsiz ve parasız kalınca, sistemin dışında kalıp böylece iş ve para bazlı sosyal hayattan da dışlanmasıdır. Ekonominin çöktüğü veya işsizliğin artarak değişmez bir olgu haline geldiği ülke ve bölgelerde şiddetin artması, bu sosyopsikolojik soruna sistem içinde bir çare görünmemesinden kaynaklanıyor. Sistem dahilinde, işsizliği 'piyasa'ya bırakarak çözmek gerçekten imkânsız. Kapitalizmin terk ettiği üretimsiz tüketimsiz bölgelerdeki sefalet ve şiddeti sürekli televizyonlarda gören insanların huzursuz olması ve huzursuzluklarını ailelerine, çocuklarına yansıtması çok doğal.

Modern insanın gelecek korkusu, işi ve işi aracılığıyla edindiği toplumsal statüsünü kaybetmesiyle ilgili. Bu korkuyu yenmek için asıl sorunun, yani ekonomik kimlik sorununun yerine, sorun haline getirilen modern 'etno-kültürel kimlikler'i ikame ederek çözüm aramak en hafif deyişle abestir.⁵⁴ Yükselen şiddetin önlenmesi için, sistemin dışında kalan insanlara, sistemin mantığı dışında yeni bir ekonomik varoluş biçimi sunmak ve özsaygılarını yeniden kazanmalarına yardımcı olmak gerekiyor.

5-Psikolojik Temelleri

İnsan davranışlarının temelinde olan fiziksel ve psikolojik sağlığın altında yatan bilişsel süreçlerin, kimlik oluşumundaki etkisi küçümsenmeyecek kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Psikolojik temelde önemli olan insanın, bir olay karşısında nasıl davrandığından çok bu davranışa verdiği tepkinin temelinde neyin yattığıdır. Yani aslında kişinin olay karşısında verdiği tepki daha önce oluşturduğu zihinsel süreçlerin kendisidir. Örneğin çocuğa girişimleri karşısında gülünürse çocuk utanç ve kuşku duygusu edinir. Daha sonra ki olaylarda da çocuk yine normal bir durumda dahi, etrafındaki insanların gülmesine karşı utanç duyar. Yani aslında yaptığı utanç duyulacak bir olay değildir ama daha önceki olay onu etkilemiştir. İşte diğer tüm olaylarda da böyle etkiler olabilir. Tabi ki buda kimliğin oluşumunda çok önemlidir.

Kimliğin psikolojik temelleri denince akla ilk gelen iki kuramcı vardır. Bunlar: Freud ve Erikson. Freud kişinin ileri yıllardaki tüm davranışları altında bazı dönemlerin olduğunu söylemektedir. Bu dönemler; oral, anal, fallik, latent ve genital olmak üzere beşe ayrılır. Kimliğin oluşumunda bu dönemler hat safhada önemlidir. Erikson da Freud gibi davranışların altındaki sebepleri dönemler halinde incelenmiştir ve bu dönemlerin insan kimliği üzerinde çok önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Erikson, ferden hayatı boyunca meydana gelen değişmelere olan uyumunu sekiz safhayla tasvir etmektedir. İlk dört safhaya kadar temel duygular ortaya çıkmakta ve

⁵² Selçuk Salih Caydı;A.g.e.

⁵³ Muhittin Aşkın;A.g.e. s.218.

⁵⁴ Selçuk Salih Caydı; A.g.e.

çeşitli şekillerde çevreyle ilişkiler kurulmaktadır; güven ve güvensizlik duyuları gelişmekte; otonomi, utanma, şüphe gibi duygular ortaya çıkarak bilgiler öğrenilmeye, tutum ve davranışlar tecrübe edinilmeye başlanmaktadır. Bu safhalarda ferdin yöneldiği çevre ve esas faktör ailedir. Altı ve on üç yaş dönemini kapsayan dördüncü safhada bu yönelim aileden uzaklaşarak okul çevresine döner ve burada fert çalışkanlık veya tembellek hallerinden birini geliştirir. Beşinci ve altıncı safha kimliğin teşekkül etmesiyle ilgilidir. Sağlam ve net bir kimlik edinilemediğinden kimlik hakkında tereddütler ve çeşitli duygusal karışıklıklar baş gösterir. Yedinci safhada ferdi ve içe dönük değişim daha ziyade yerini iş, aile, meslek, vatandaşlık gibi topluma dönük genelleşmeye bırakmıştır.

Kimliğin oluşumunda önemli bir yeri olan psikolojik temelleri inceleyen bilim dalına psikoloji denir. **Psikoloji**; insan davranışlarının temelinde olan, fiziksel ve psikolojik sağlığın altında yatan bilişsel süreçlerin anlaşılmasına ve değerlendirilmesine yönelik bir bilim ve uygulama alanıdır.⁵⁵Psikoloji İnsan davranışlarının temelinde yatan sebepleri araştırır ve bu davranışların olumlu olması için gereken çözüm yollarını insanlara sunar.

Aslında psikoloji, olumsuz davranışların altında yatan sebeplere ne kadar da çözüm yolu bulsa farklı kimliklerin olduğunu görmekteyiz. Bunun sebebi olumsuz davranışın kimliksizlik olmamasıdır. Yani olumsuz davranış da kimliğimizin bir özelliği olabilir.

Kısacası; kimliğin oluşumu altında yatan psikolojik temellerin kimlik oluşumunda çok önemli bir yeri olduğu ve kimliğimizin temelinde, psikolojik temellerin hat safhada önemli olduğunu unutmamalıyız.

Sonuç

Kimlik, toplum içerisinde birey tarafından oluşturulmaktadır. Birey, kimlik sayesinde içinde yaşadığı toplumla bütünleşebilmektedir. Bu bakımdan kimliğin oluşum biçimi ve algılanış tarzı toplumsal değişme ve gelişmeleri yakından takip edebilmek için önem arz etmektedir. Bireylerin doğumundan itibaren başlayan kimlik oluşum süreci bütün hayatı boyunca devam etmektedir. Psikolojik, ekonomik, tarihsel, kültürel ve sosyolojik boyutu olan kimlik kavramı bireyin bütün yaşam alanı üzerinde derin etkiler oluşturmaktadır.

Kimlik, hem bireysel hem de toplum ya da başkaları tarafından şekillenen bir kavramdır. Kişinin kendisini nasıl gördüğü ve başkaları tarafından nasıl algılandığı önemlidir.

Kimliğimizin oluşması ve sonraki süreçte geliştirilmesi noktasında esas etkenin bireyin kendisi olduğu unutulmamalıdır. Ancak bireyin bunu yapabilmesi için onun seçimini belirleyen ortak kimlik bağlamı ve aynı kimliği paylaşan insanlarla etkileşim içerisinde bulunması önemlidir.

Kimlik aslında temellere dayanan ve aynı zamanda bu temelleri etkileyen bir olgudur. Şöyle ki ilk insan kimliksiz olmayacağına göre, bir kimliğe sahip olduğuna, kendisinden sonra ki insanları, toplumu, kültürü ve tarihi etkilemiştir. Aslında kimlik bireyin doğumuyla başlayan hayatı boyunca hem bireyi hem de toplumu etkileyebilme özelliğine sahip bir kavramdır.

Kimlik insana özgü bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü insanın kendini tanımlaması ve toplumsal olarak tanınmak istemesi insani bir ihtiyaç olarak oluşmakta ve gelişmektedir. Bu bağlamda da kimliğin toplumsal yönü, onun olmazsa olmaz boyutu olarak kabul edilebilmektedir. Buna göre kimlik ister küçük isterse büyük olsun muhakkak bir toplum içerisinde bulunmak zorundadır. Ters durumda

⁵⁵ Biran Mertan; Gençlik dönemi Kimlik Arayışı,08 Mayıs 2008,Lefkoşa.

kimlikten bahsetmenin bir anlamı olmayacaktır. Çünkü aynı zamanda kimlik toplumsal bir insanın ürünüdür.

Kimlik, toplumsal bir insanın ürünü olduğundan bireyin topluma uyum sağlaması, kültürel yapıyla bütünleşebilmesi ve toplumsal değişimleri takip edebilmesi açısından önem arz etmektedir. Kimlik, aynı zamanda kültür tarafından yaratılan bir süreçtir. Toplumun benimsemiş olduğu kültürü, kimliğin algılanması bakımından önemlidir.

Aynı zamanda kimlik tarihsel bir olgudur. Tarihsel ve toplumsal çerçevede belirli aşamalardan geçerek kimlikler oluşmaktadır.

Günümüzde bireyler ekonomik durumlarına bağlı olarak da kimlik sahibi olabilmektedirler. Aslında günümüzde toplumsal yapı içinde ön planda olan, baskın olan kimlik; bireyin sahip olduğu statüye bağlı olarak ortaya koyduğu ekonomik kimliktir.

İnsan davranışlarının temelinde olan fiziksel ve psikolojik sağlığın altında yatan bilişsel süreçlerin, kimlik oluşumundaki etkisi küçümsenmeyecek kadar önemli olduğu unutulmamalıdır. Psikolojik temelde önemli olan insanın, bir olay karşısında nasıl davrandığından çok bu davranışa verdiği tepkinin temelinde neyin yattığıdır. Yani aslında kişinin olay karşısında verdiği tepki daha önce oluşturduğu zihinsel süreçlerin kendisidir.

Kaynakça

- AKA, A. (2010). "Kimliğe Teorik Yaklaşımlar", C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs, Cilt: 34, Sayı: 1, 17-24.
- AKBAŞ, M. (2002). "Kişisel Kimlik ve Ölüm Sonrası Hayat" Felsefe Dünyası, 2002/1, Sayı:35.
- AKÇA, G. (2005). "Moderninden Postmodernite, Kültür ve Kimlik", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE) ,Güz, Sayı. 15.
- ALTUNTAŞ, N. (2004). "Kısmi Kimliklerin Evrensel Konumlanması", Türkiye Günlüğü, Sayı 79, s.68.
- AVCIOĞLU, G. Ş. (2011) "Yapısal kimlikten seçimlik kimliğe; kimliğin medya aracılığıyla yeniden üretimi", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:8 Sayı:2
- AYDIN, S. (1999). Kimlik Sorunu, Ulusallık ve Türk Kimliği, Öteki Yayınları, Ankara.
- BAYRİ, H. (2008). Türkiye'de Kimlik Siyaseti Sorunu ve Ulusal Kimlik, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- BELEK, K. (2006). Modernleşme Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BERGER, P. (1973). "Identity as a Problem in the Sociology of Knowledge", in Towards the Sociology of Knowledge: Origin and Development of a Sociological Thought Style, Gunter W. Remmling (ed.), London, s. 274-81.
- BERGER, P. (2008). "Bilgi Sosyolojisinde bir Problem Olarak Kimlik" Çeviren: Mehmet Cüneyt Birkök, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:5 Sayı:1
- BERKES, N.(2004). Türkiye'de Çağdaşlaşma, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- BİLGİN, N. (1996). İnsan İlişkileri ve Kimlik, İstanbul, Sistem yayıncılık.
- BİLGİN, N. (1999). Kolektif Kimlik, İstanbul, Sistem yayıncılık.
- BİRKÖK, M. C. (1994). Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.

- BOSTANCI, M. N. (1998). "Etnisite, Modernizm ve Milliyetçilik", Türkiye Günlüğü, (Mart-Nisan) Sayı: 50, s.39.
- BOZKURT, G. (1993). Türk Kimliği, Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- BUDAK, S. (2000). Psikoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat Yayınları, s. 451, Ankara.
- CAYDI, SELÇUK S. Radikal gazetesi, 03.04.2006 tarihli yazısı.
- DEMİRTAŞ, H.A.(2003). "Sosyal Kimlik Temel Kavram ve Kuramı, Varsayımlar", Ankara Üniversitesi sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. Ankara.
- DOĞAN, E. (2000). Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik, İmge Kitapevi, Ankara,
- DÖNMEZER, S. (1994). Toplum Bilim, Beta Yayınları, İstanbul.
- ERDENİR, H. B. (2005). Avrupa Kimliği: Pan-Milliyetçilikten Post-Milliyetçiliğe, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- ERİKSON, E. (2003). "Psikososyal Kimlik", Çev: M.Doğan KARACOŞKUN, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi III, Sayı: 2.
- FIRAT, İ. (2010). Anayasal Vatandaşlık; 1982 Anayasası Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- GÖKA, E. (2006). İnsan Kısım Kısım (Topluluklar, Zihniyetler, Kimlikler), 2. Baskı, Aşina Kitaplar, Ankara.
- GÖKALP, Z (1976). Türkçülüğün Esasları, İstanbul, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÜLEÇ, C. (1992). Türkiye'de Kültürel Kimlik Krizi, V Yayınları, Ankara.
- İNAC, H. (2005). AB'ye Entegrasyon Sürecinde Türkiye'nin Kimlik Problemleri, Ankara, Adres Yayınları.
- KARAKAŞ, Mehmet: Küreselleşme ve Türk Kimliği, Elips Kitap Yayınları, Ankara, 2006.
- KARPAT, K. (2009). "Kimlik Sorununun Türkiye'de Tarih, Sosyal ve İdeolojik Gelişmesi" Timaş yayınları/İstanbul.
- SEN. S (Ed.) (1995). Türk Aydını ve Kimlik Sorunu, Bağlam Yayıncılık, Ankara.
- KAYPAKOĞLU, S. (2000). Ulusal Ekonomilerin Bütünleşmesi Sürecinde Kimlik Sorunları ve İletişim, İstanbul, DER Yayınları.
- KEYMAN, E. F.(2007). "Türkiye'de Kimlik Sorunları ve Demokratikleşme", Doğu Batı Düşünce Dergisi, Sayı: 41 Mayıs, Haziran, Temmuz, s.217-230.
- KEYMAN, E. F. (2003). "Türkiye'de 'Laiklik Sorunu 'nu Düşünmek: Modernite, Sekülerleşme, Demokratikleşme" Doğu Batı: Kimlikler.
- KEYMAN, E. F. (2000). Küreselleşme, Devlet, Kimlik, Farklılık: Uluslararası İlişkiler Kuramını Yeniden Düşünmek, Alfa Basım, İstanbul.
- KILIÇBAY, M. A. (2003). "Kimlikler Okyanusu", Doğu-Batı, Yıl:6, Sayı:23.
- MORA, N. (2008). "Medya ve kültürel kimlik", Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:5 Sayı:1.
- SMİTH, A. D. (2004). Milli Kimlik, İletişim Yayınları, İstanbul.
- ŞEN, S. (2004). "Avrupa Birliği'nde Kimlik Sorunu", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- ŞIVGIN, H. (2009).“Ulusal Tarih Eğitiminin Kimlik Gelişimindeki Önemi”, Akademik Bakış Dergisi, Cilt 2, Sayı: 4, Yaz.
- TÜRKBAĞ, A. U. (2003). “Kimlik, Hukuku Ve Adalet Sorunu”, Doğu-Batı Dergisi, Sayı:23.
- YILDIZ, S. (2007). “Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği”, Millî Folklor Dergisi, Yıl 19, Sayı: 74.